Спеціалізованій вченій раді
Д 61.051.07 Державного вищого навчального закладу Ужгородського національного університету
(88000, м. Ужгород, пл. Народна, 3, каб. 21)

ВІДГУК
офіційного опонента кандидата юридичних наук
ШВЕДА Івана Івановича
на дисертаційне дослідження
Якимовича Якима Васильовича
на тему:
«Парадигма антропоцентризму суб'єктів публічної влади в конституціоналізмі сучасних держав Центральної та Східної Європи»,
подане на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право

Дисертаційне дослідження Якимовича Якима Васильовича на тему «Парадигма антропоцентризму суб'єктів публічної влади в конституціоналізмі сучасних держав Центральної та Східної Європи», присвячене проблемам, актуальним як з точки зору конституційно-правової теорії, так і практики державного будівництва. Тенденції розвитку держави сьогодні все частіше зводяться до закономірностей публічно-правових та суспільно-правових процесів, у котрих домінантну роль відіграють не правила взаємодії суб'єктів відносин, а власне самі суб'єкти та їхнє вміння використовувати правовий інструментарій. Конституціоналізм — це багатогранне явище, яке згідно з доктринальним баченням, теоретично поєднує у собі норми конституційного права та практику їх реалізації. Створення, зміна, втілення обох складових цілком залежать від впливу поведінки суб'єкта конституційних відносин, що робить основу для існування самого явища антропоцентризму в конституціоналізмі. Вагоме значення в цьому контексті належить теоретичним та нормативним формам вираження антропоцентризму суб'єктів публічної влади. Сьогодні вони

стають ключовим для удосконалення правового фундаменту державотворчого розвитку.

Дослідження антропоцентризму суб'єктів публічної влади найефективніше здійснювати крізь призму їх персоналізації. Це означає огляд законодавчої влади на основі формального вираження та практичної реалізації правового статусу парламентарями, виконавчої влади – президентом та урядовцями, а судової влади – суддями та іншими працівниками цієї гілки влади. Такий спосіб дозволяє детальніше аналізувати та зробити точніші висновки щодо напрямків удосконалення як конституційного права, так і державотворчих процесів.

Багатогранна структура конституціоналізму робить можливим дослідження сутності суб'єктів публічної влади із точки зору історичного, емпіричного (практика сучасного державотворення), доктринального та нормативного підходів, а в результаті їх поєднання – теоретичного та практичного значення. Це обґрунтованіше висвітлює явище антропоцентризму як щодо суб'єктів публічної влади, так і щодо конституціоналізму в цілому.

Про актуальність дисертаційного дослідження Я. В.Якимовича свідчить і те, що воно проведене відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «Ужгородський національний університет» МОН України на 2015–2018 рр. (тема дослідження є складовою частиною комплексної теми «Конституційне будівництво в країнах Центральної Європи у XX–XXI ст.» (номер державної реєстрації 0198U007793)).

Я. В. Якимович обрав об'єктом свого дослідження явище антропоцентризму суб'єктів публічної влади в конституціоналізмі сучасної держави. На підставі цього метою роботи визначено виокремлення та узагальнення теоретичних і практичних основ антропоцентризму суб'єктів публічної влади крізь призму здійснення та впливу конституційно–правових відносин і публічно–владних повноважень на сучасні державотворчі процеси.

З урахуванням об’єкту і предмету дослідження для досягнення його мети, дисертант сформулював 7 завдань, що й обумовили структуру роботи та надали можливість дійти системних висновків при визначенні результатів і обґрунтуванні низки нових положень, які мають важливе значення для науки і практики конституційного і муніципального права.

Усі розділи, підрозділи та інші структурні частини роботи підпорядковані одній, чітко визначеній меті, що деталізується конкретними завданнями, які поставив перед собою дисертант. Структура роботи відповідає меті та завданням дослідження, дозволяє здійснити теоретичне узагальнення і вирішення наукової проблеми, яку дисертант поставив перед собою.

Структура дисертації, яка характеризується цілісністю й логічною послідовністю, свідчить про системність представленого дослідження.

Перший розділ дисертант починає з розкриття історичних поглядів на людину як центральну віху державного механізму та емпіричні факти практичної реалізації норм конституційного права суб’єктами публічної влади у сучасній державо творчості.

Дисертант демонструє глибокі та системні знання не тільки конституційного і муніципального права, але й теорії права, і філософії права, а також історії держави і права. Починаючи п.1.1 з розкриття тенденцій історичних поглядів на антропоцентризм у державному механізмі, переконливо переходить до аналізу практичної реалізації норм конституційного права суб’єктами центральних органів публічної влади крізь призму застосування ними свого людського потенціалу, характеристики антропоцентризму суб’єктів публічної влади країн Європейського Союзу, а також України. Я.В. Якимович демонструє чітке розмежування критеріїв антропоцентризму: досвіду, рішень, права вето, виступів, особистого голосування, особистості та активності, а також згоди (коаліції). При цьому, він показує критичність ставлення до обраної проблематики – наприклад, підкреслюючи не тільки позитивні, але й негативні риси кожного критерію.

Аналітична глибина Розділу І надає можливість стверджувати, що авторські напрацювання щодо зазначених проблем є інноваційними, актуальними та такими, що мають загально-корисний характер як для теорії права, так і для кожної галузі національної правової системи, а не тільки для конституційного і муніципального права.

Ґрунтовний аналіз Я. В. Якимовичем доктринальних та нормативних витоків антропоцентризму суб'єктів публічної влади в конституціоналізмі сучасної держави (розділ 2) розкриває візії сучасних науковців щодо різних аспектів антропоцентризму в державній владі та аналіз норм конституцій, які носять антропоцентричний характер, дає підстави стверджувати його впевненість в тому, що їхня реалізація неможлива без застосування людського чинника. Як наслідок, сучасні доктринальні підходи щодо характеру антропоцентризму в державній владі автор впевнено систематизує через призму юридичних джерел за наступними критеріями: антропоцентричне визначення держави, людина в державному механізмі, взаємовідносини між суб'єктом владних повноважень та державою, людський чинник у державному механізмі, статус людини в державному механізмі, а також дискреційність. Котрі в свою чергу домінантно класифікуються за критеріями: виконання повноважень, набуття повноважень, інтердикційне становище, але також розмежовуються на ті, що мають формально визначений людський чинник та такі, що не мають формально визначеного людського чинника, втім, без нього не можуть бути реалізовані (підрозділ 2. 2). Слід всіляко вітати такий системний підхід автора до зазначеної проблематики.

У третьому розділі дисертант розкриває систему зв'язків між явищами конституціоналізму, які характеризують антропоцентризм суб'єктів публічної влади; теоретичне визначення місця та ролі антропоцентризму суб'єктів публічної влади у сучасному конституціоналізмі; практичне значення антропоцентризму для загальнотеоретичних понять конституційного права та державного функціонування.

Я. В. Якимович послідовно проаналізував та визначив місце та роль антропоцентризму суб'єктів публічної влади в конституціоналізмі сучасної держави. Чітко виокремив конструкцію, котра відображає вказаний взаємозв'язок. Враховуючи конструкцію формули конституціоналізм (конституційно–правова норма + практика її реалізації), а також елементи конституційного ладу, антропоцентризм у сучасному конституціоналізмі (конституційному праві) – це явище, що визначає людину, її людський чинник або фактор крізь призму юридично обумовленої поведінки сутністю суб'єкта практичної реалізації норм конституційного права.

Вищезазначене свідчить про логічну послідовність дисертаційного дослідження Я.В.Якимовича, використання в процесі дослідницької роботи принципу викладу матеріалу від загального до конкретного.

Результатам дисертаційного дослідження Я. В. Якимовича притаманний належний рівень наукової новизни, при цьому положення з різним ступенем наукової новизни містяться в кожному з розділів дисертації.

Переходячи до оцінки новизни викладених у дисертації основних положень, а також висновків та пропозицій слід відзначити, що у дослідженні автором поставлено перед собою нерозроблені раніше задачі, розв'язання яких дозволило одержати нові наукові результати і виробити ряд пропозицій. Автором на основі опрацювання значного обсягу наукового та практичного матеріалу сформульовано низку висновків, які мають наукову новизну та належним чином обґрунтовані.

Зокрема, наукову та практичну новизну мають такі висновки та пропозиції Я. В. Якимовича, як:

– уперше здійснено огляд конституціоналізму із точки зору антропоцентризму суб'єктів публічної влади, що стало можливим у результаті їх персоналізації;

– уперше системно викладено історичні погляди щодо антропоцентризму в державній владі, які на сучасному етапі стали

напрямками конституційного регулювання;

– уперше у результаті поєднання конституційно–правових статусів кількох суб'єктів публічно–владних повноважень у диспозитивному зв'язку між собою було виявлено явище колективного антропоцентризму, котре в конституційно–правових відносинах відображає механізм ухвалення рішень, процес якого залежить від вольової участі кожного суб'єкта;

– уперше на основі результатів теоретичного огляду створено парадигму антропоцентризму суб'єктів публічної влади як частини сучасного конституціоналізму, яка відображає сутність історично описаних поглядів та ідей антропоцентричного характеру.

Отримані під час написання дисертаційної роботи висновки є обґрунтованими, сформульовані положення базуються на вагомому емпіричному матеріалі.

Практичне значення одержаних Я. В. Якимовичем результатів визначається їх спрямованістю на розв'язання актуальних проблем конституційного права України. Зокрема, вони можуть бути використані у науково-дослідній сфері (наприклад, при аналізі проблематики виконавчої влади та місцевого самоврядування); у нормотворчій сфері (наприклад, у процесі подальшого удосконалення змісту Конституції України та таких, що конкретизують її норми про публічну владу, законів та підзаконних актів); у правозастосовній сфері (наприклад, у поточній діяльності посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування); у навчальному процесі (наприклад, при підготовці підручників, посібників, інших навчально-методичних матеріалів із дисциплін «Державного будівництва», «Юридичної деонтології», курсу «Юридична техніка»).

Водночас, як і будь-яке інше дисертаційне дослідження, робота Я.В.Якимовича містить окремі дискусійні положення, які можуть стати підґрунтям для виокремлення деяких побажань чи запитань.

1. У Розділі 1.1. традиційно уміщуються матеріали щодо емпіричності дослідження. Автор не узагальнює таке в межах одного підрозділу, і це можна уважати недоліком роботи, адже авторські напрацювання могли б стати у нагоді іншим дослідникам антропоцентризму в праві.

2. На с. 88 дисертації автор в межах персоналізації виділяє елемент anthropos (людина) та елемент centrum (центр, середина чогось), що у свою чергу, втілюється через статус, котрого набуває громадянин тієї чи іншої держави шляхом реалізації свого конституційного права на участь в управлінні державними справами. На захисті доцільно було б пояснити порядок розміщення та взаємозв'язку таких елементів.

3. У дисертації на с. 110 автор цілком влучно стверджує, що узгодження позицій означає попередню домовленість (без закономірного остаточного голосування), згода (консенсус) означає зміст рішення, що ухвалене шляхом голосування або зміст колективних дій (бездіяльності при нестачі згоди) без обов'язкової попередньої домовленості, то консультації є елементами характерними для колективного антропоцентризму. На с.111 дисертаційного дослідження згадується процедура контрасигнації. Однак, автор не наводить власних пропозицій щодо ступеня впливу та ієрархічної важливості кожного елементу у формуванні колективного антропоцентризму кожної гілки влади.

Зазначені зауваження та побажання є дискусійними та рекомендаційними і в цілому не впливають на загальну високу позитивну оцінку дисертаційного дослідження Я. В. Якимовича.

Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, всі сформульовані в ньому положення та висновки обґрунтовані на базі особистих досліджень автора.

Опубліковані Я. В. Якимовичем наукові праці повністю репрезентують зміст наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у даному дисертаційному дослідженні. Основні результати дисертаційного дослідження викладено в публікаціях у наукових періодичних виданнях

«Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право», «Конституційно–правові академічні студії», «Порівняльно–аналітичне право», «Юридичний науковий електронний журнал», «Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції», «Право та державне управління», «Науковий вісник публічного і приватного права», а також у збірнику «Закарпатські правові читання. Матеріали XI Міжнародної науково–практичної конференції (11–13 квітня 2019 р., м. Ужгород)» та німецькому правовому журналі «Recht der Osteuropäischen Staaten».

Автореферат дисертації Я. В.Якимовича повно та адекватно відтворює основні положення та висновки дисертації. Їх зміст і положення, що є предметом захисту, ідентичні. І дисертація, і її автореферат виконані з дотриманням вимог сучасного українського ділового мовлення.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за оформленням дисертація відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук і встановлені у Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а також основним вимогам чинного законодавства щодо дисертацій та авторефератів дисертацій.

На підставі вищевикладеного вважаю, що дисертаційна робота Якимовича Якима Васильовича на тему «Парадигма антропоцентризму суб'єктів публічної влади в конституціоналізмі сучасних держав Центральної та Східної Європи», виконана вперше, здійснює суттєвий внесок до науки конституційного права.

Дисертація є фундаментальною, завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливу

наукову проблему щодо дефініції, ролі та місця парадигми антропоцентризму в конституціоналізмі сучасних держав.

Вищевикладене дає підстави вважати, що дисертація Якимовича Якима Васильовича на тему «Парадигма антропоцентризму суб'єктів публічної влади в конституціоналізмі сучасних держав Центральної та Східної Європи» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові теоретично обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують важливу наукову проблему, а автор дисертації – Якимович Яким Васильович за результатами і на підставі публічного захисту в установленому порядку заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

Офіційний опонент –
кандидат юридичних наук,
керівник Тячівської місцевої прокуратури
Закарпатської області **І.І.Швед**